

YU ISSN 0351-2851

ACROCEPHALUS

LETNIK I

ŠTEVILKA 5

OKTOBER 1980

VOLUME I

NUMBER 5

OCTOBER 1980

ACROCEPHALUS

dvomesečno glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
bimonthly journal of Bird watching and bird study association of Slovenia

naslov uredništva editorial address	Acrocephalus, Langusova 10 61000 Ljubljana, tel. 061 262017
urednik editor	Iztok Geister, Naklo 246 64202 Naklo, tel. 064 47170
uredniški svet editorial council	dr. Sergej Matvejev, dr. Andrej Župančič, Janez Gregori, Rado Smerdu, Božidar Magajna, Dare Šere, Ivo Božič, Iztok Geister
oblikovalec designer	Iztok Geister
tipkanje typing	Lojzka Žvokelj
lektorja readers	Lidija Šeligo (za slov. - for slov.) Irena Jurak (za angl. - for engl.)
tisk print	Andrej Košir, Žeškova 5, Kranj
cena price	100 din za številko

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov address	Langusova 10, 61000 Ljubljana tel. 061 262017
predsednik president	Janez Gregori, Podkoren 72 64280 Kranjska gora
tajnik in blagajnik secretary and treasurer	Božidar Magajna, Langusova 10, 61000 Ljubljana, tel. 061 262017
izvršni odbor executive board	Miha Adamič, Ivo Božič, Iztok Geister, Janez Gregori, Peter Grošelj, Andrej Knavs, Božidar Magajna, Mišo Serajnik, Borut Štumberger, Dare Šere
letna članarina subscription rate	500 din za posameznike in najmanj 1000.- din za ustanove
glasilo journal	člani prejmejo glasilo brezplačno members receive the journal gratis

ORNITOLOŠKI ATLAS GNEZDILK SLOVENIJE 1979-80 IN ANALIZA UČINKOVITOSTI OPAZOVANJA

ORNITHOLOGICAL ATLAS OF BIRDS NESTING IN SLOVENIA 1979-80 AND AN ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF OBSERVATION

Iztok Geister

591.9:598.2(497.12)

UVOD

Razvoj evropskega ornitološkega atlasa in potek kartiranja v Sloveniji sta bila doslej prikazana v najmanj 5 prispevkih v različnih publikacijah doma in v tujini (Geister 1980). Nazadnje v 1. številki našega *Acrocephalus*, kjer sem napovedal možnost financiranja projekta v obliki dolgoročne raziskovalne naloge pri republiški raziskovalni skupnosti. Naloga kljub ugodni oceni na panelni razpravi ni bila sprejeta, ne da bi bili nosilcu oziroma prijavitelju pojasnjeni razlogi za takšno odločitev. Tako ostaja slovensko kartiranje še nadalje popolnoma amaterski projekt, tudi v pogledu organizacije, kar je edinstven primer v Evropi. Če kot organizator povem svoje občutke pri tem, lahko rečem, da mi je vse bolj jasno, da to kar delamo, delamo bolj za Evropo kot za Slovenijo. Domovina potrebe za takšnim delom kljub očitnim rezultatom še vedno ni sprevidela.

REZULTATI OPAZOVANJA IN KARTIRANJA

V letošnjem letu smo si v skladu s predvideno dolgoročno dinamiko raziskovanja zadali nalogo, da obdelamo najbolj zahoden pas Slovenije, ki po parcelizaciji (glej *Acrocephalus* 1/1980) obsega 42 kvadrantov. V tem pasu je po dveletnem opazovanju ostalo nepregledanih le 5 kvadrantov (Triglavske pogorje in Goriška brda). Sicer pa smo letos opazovali v 32 kvadrantih, kar je za več kot polovico manj kot v letu 1979, ko smo opazovali v 86 kvadrantih. V obdobju 1979-1980 smo opazovali v 118 kvadrantih, kar predstavlja 47,2 % celotne opazovalne površine.

Letos je sodelovalo 23 opazovalcev, kar je 6 več kot v prejšnjem letu, pri čemer je sodelovalo 12 novih opazovalcev (6 lanskim letom ni sodelovalo). Zbrali smo 2311 gnezditvenih poročil v primerjavi z letom poprej, ko smo zbrali 3429 takšnih poročil. Zbrali smo podatke o 186 gnezdkah, od tega je v primerjavi z lanskim letom 11 vrst evidentiranih na novo. Razdeljene po stopnji zanesljivosti gnezdenja so to:

možna gnezditev
possible breeding

verjetna gnezditev
probable breeding

nedvomna gnezditev
confirmed breeding

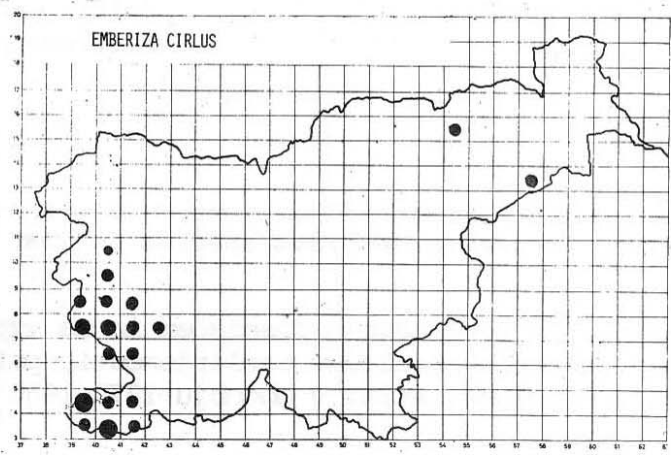
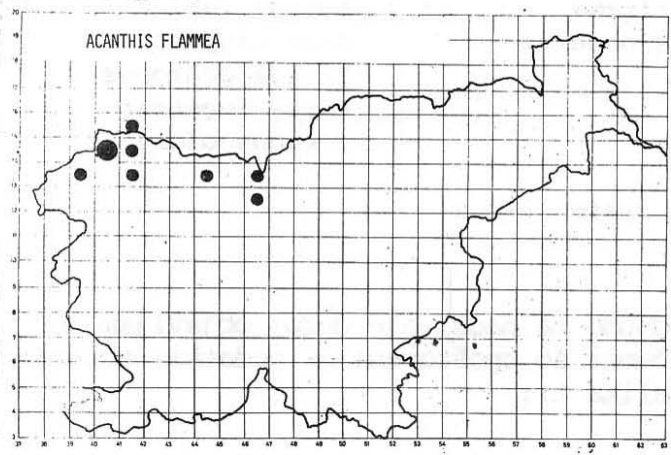
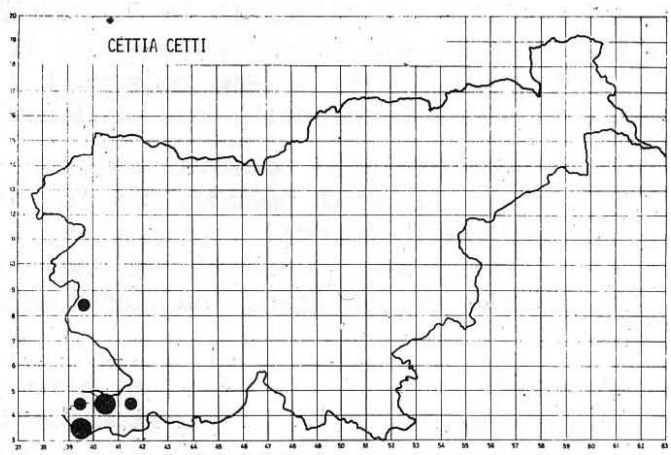
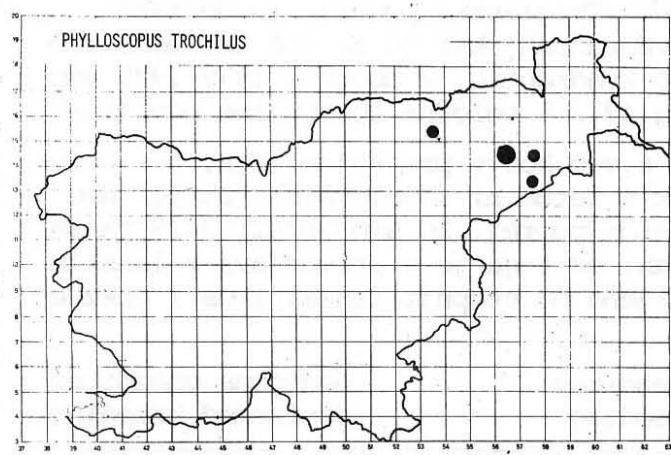
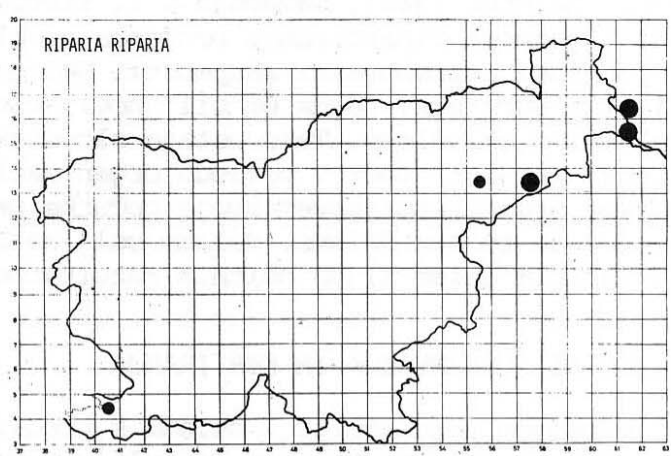
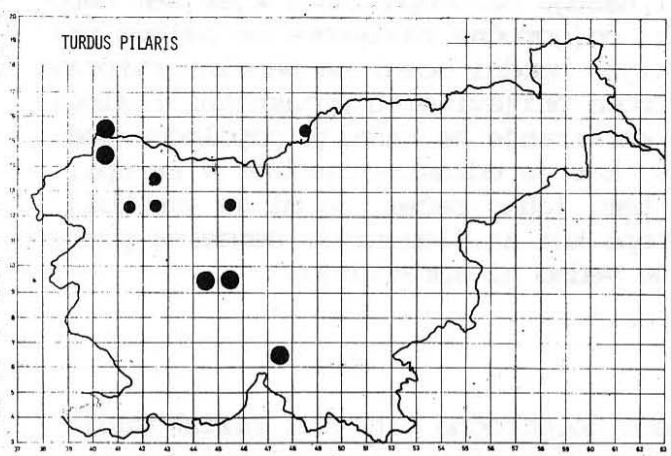
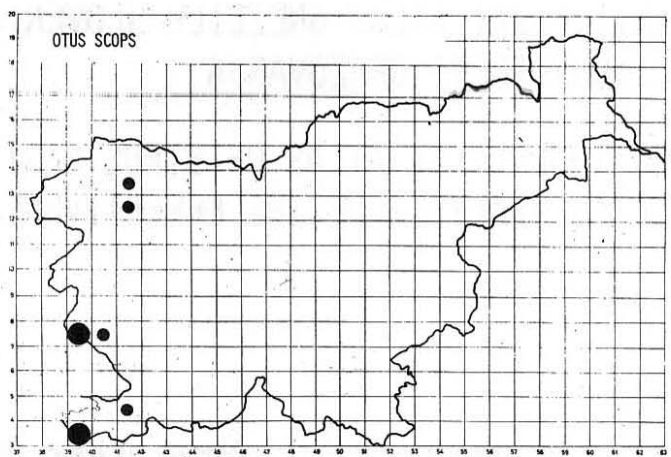
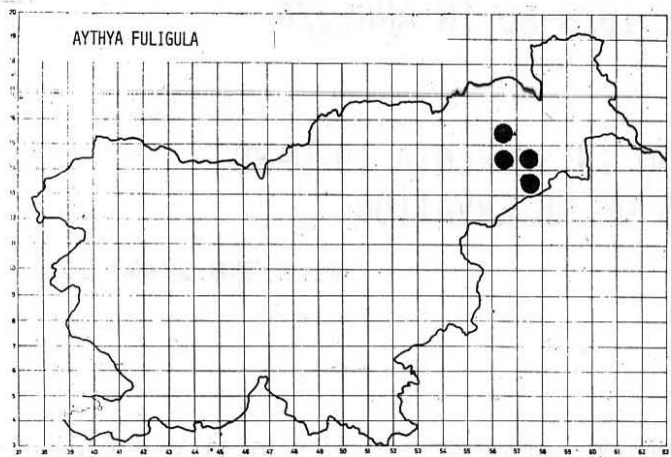
Eudromias morinellus
Tringa nebularia

Aquila clanga
Sylvia Cantillans
Phylloscopus bonelli

Botaurus stellaris
Aythya ferina
Anas clypeata
Tringa ochropus
Parus lugubris
(*Cygnus olor*)

Tabela 1: V letu 1980 na novo evidentirane vrste
Table 1: Newly recorded species in 1980

Za boljše predstavo o doseženem in za vzpodbudo za nadaljnje delo, objavljam nekaj začasnih pregledov razširjenosti, pri čemer so upoštevani le podatki, zbrani za ornitološki atlas v obdobju 1979-1980 (slika 1):

ANALIZA UČINKOVITOSTI OPAZOVANJA

Učinkovitost opazovanja lahko presojamo po treh vidikih: a) stopnji raziskanosti kvadranta, b) stopnji gnezditvene zanesljivosti in c) številu v posameznem kvadrantu ugotovljenih vrst.

a) stopnja raziskanosti kvadranta

Na obrazcu gnezditvene razširjenosti je kategorizirana glede na to ali je kvadrant raziskan: a) priložnostno, b) nepopolno, c) v celoti in d) tudi ponoči. Primerjava prvih treh stopenj raziskanosti je prikazana v tabeli 2:

leto year	stopnja raziskanosti degree of coverage							
	v celoti complete		nepopolno incomplete		priložnostno occasional			
1979	22	25,58 %	28	32,55 %	36	41,86 %	86	
1980	8	25,00 %	16	50,00 %	8	25,00 %	32	
1979-1980	30	25,42 %	44	37,28 %	44	37,28 %	118	

Tabela 2: Stopnja raziskanosti kvadrantov

Table 2: Degree of coverage of quadrants

Videti je, da lahko to, da je bilo letos raziskanih manj kvadrantov kot lansko leto, pripišemo okoliščini, da je bilo letos precej manjše število le priložnostno raziskanih kvadrantov. Kategorija "tudi ponoči" je bila doslej dosežena le v 2 kvadrantih. Temu dejstvu lahko nemara pripišemo nizko odkrivnost sov in ničelno odkrivnost progastih tukalic (rod Porzana), za katere doslej nimamo podatka.

Stopnja raziskanosti kvadranta je glede na to, da ni niti predpisana niti dogovorjena, stvar subjektivne presoje. Tako najdemo v kategoriji "v celoti" raziskan kvadrant od 110 do 34 vrst, v kategoriji "nepopolno" raziskan kvadrant od 76 do 19 vrst in v kategoriji "priložnostno" raziskan kvadrant do 40 popisanih vrst. Če primerjamo naše kategorije raziskanosti z učinkovitostjo v Franciji in Švici, merjeno s številom odkritih oziroma popisanih vrst, potem bi se zgornja meja za kategorijo "priložnostno" smela gibati med 25-40 vrstami, za kategorijo "nepopolno" med 50-70 vrstami, za kategorijo "v celoti" pa bi spodnja meja smela ostati med 75-70 vrstami. To bi se ujemalo tudi s predstavo o tem, da velja kvadrant za raziskanega, če smo odkrili 75 % pričakovanih vrst (Sharrock 1973).

b) stopnja gnezditvene zanesljivosti

V obrazcu gnezditvene razširjenosti so opazovalni dogodki ovrednoteni po stopnjah gnezditvene zanesljivosti: A (kategorija brez vrednosti za gnezditveno distribucijo), B (možna gnezditve), C (verjetna gnezditve) in D (nedvomna ali potrjena gnezditve). Ista kategorizacija se uporablja za označevanje gnezditvene razširjenosti na preglednih kartah, kjer največja pika pomeni nedvomno, srednja verjetno in najmanjša možno gnezditve. Analiza v dveh letih zbranih gnezditvenih poročil je pokazala, da daleč prednjačijo poročila o verjetni gnezditvi (59 %). Poročil o nedvomni gnezditvi je skoraj polovico manj (35 %), razveseljivo malo pa je poročil o možni gnezditvi (6 %).

stopnja zanesljivosti degree of reliability	možna gnezditvev B nesting possible	verjetna gnezditvev C nesting probable	nedvomna gnezditvev D nesting confirmed
leto year	število poročil number of records	število poročil number of records	število poročil number of records
1979	127 3,70 %	2302 67,13 %	1000 29,16 % 3429
1980	245 10,60 %	1078 46,65 %	988 42,75 % 2311
1979-1980	372 6,48 %	3380 58,88 %	1988 34,63 % 5740

Tabela 3: Analiza gnezditvene zanesljivosti

Table 3: Analysis of the reliability of recording of nesting

dežela country	Slovenija Slovenia	Francija France	Švica Switzerland
stopnja zanesljivosti degree of reliability			
možna gnezditvev	6 %	11 %	11 %
verjetna gnezditvev	59 %	32 %	23 %
nedvomna gnezditvev	35 %	58 %	76 %

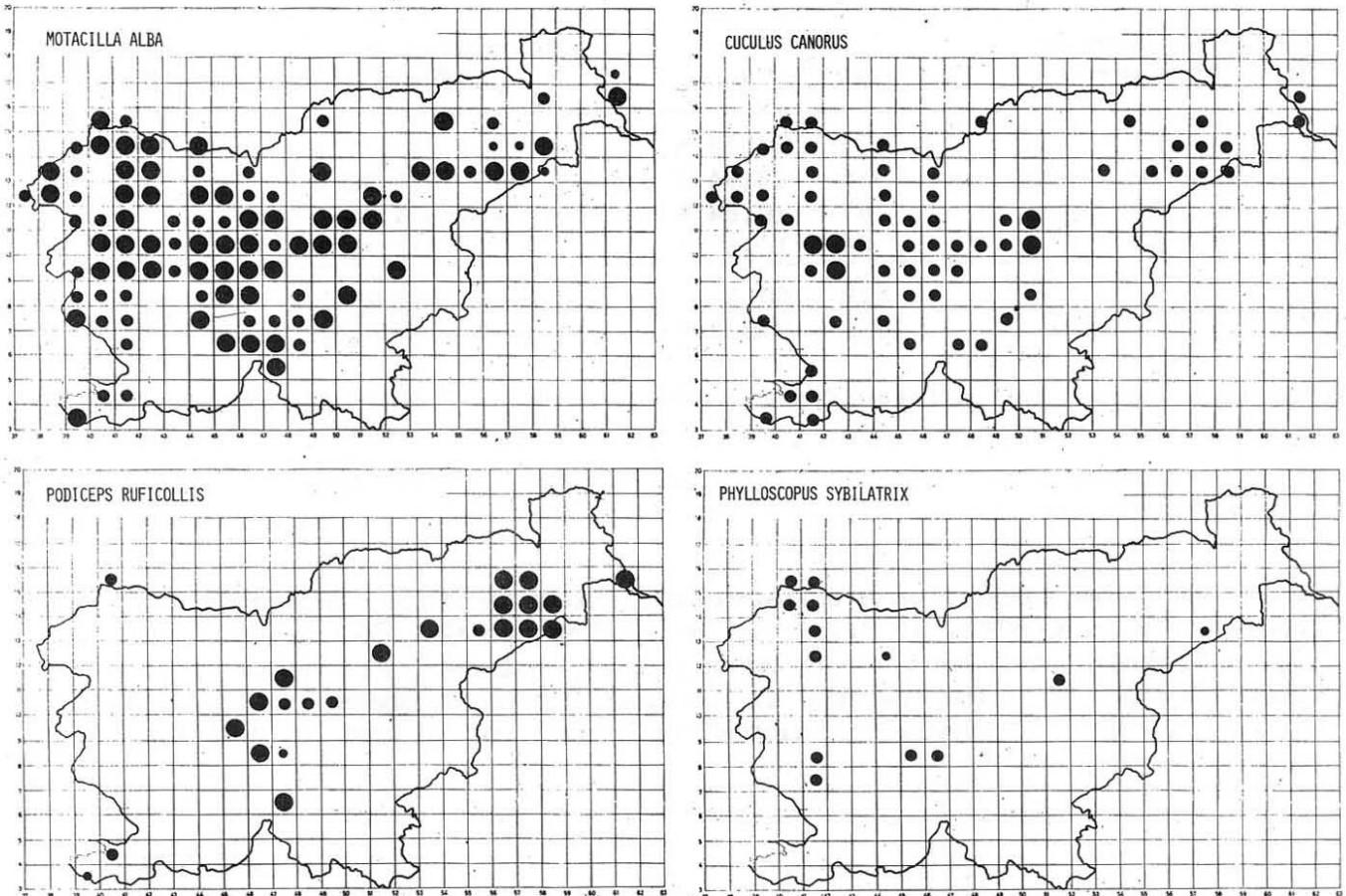
Tabela 4: Primerjava gnezditvene zanesljivosti v Sloveniji (po dveh letih), Franciji (po petih letih) in Švici (po petih letih) po znanih stopnjah

Table 4: Comparison of the reliability of recording of nesting in Slovenia (after two years), in France (after five years) and in Switzerland (after five years) according to the above measurements

Primerjava gnezditvene zanesljivosti, kot je bila ugotovljena pri nas, z ono, ki je bila ugotovljena v Franciji in Švici, nas opozarja na neustrezno strukturo gnezditvene zanesljivosti. Ker naš projekt še ni končan, je pričakovati, da se bo zlasti s poglobljenim opazovanjem v domačih kvadrantih položaj izboljšal. Res pa je, da imamo premalo "domačih" kvadrantov, to je takšnih kvadrantov, kjer opazovalec opazuje takorekoč stalno in preveč "tranzitnih" kvadrantov, ki jih opazovalec le ekskurzivno prečka. Pri takšnem tranzitnem prečkanju namreč ni časa za iskanje gnezd. Za formularje s takšnih ekskurzij sta tipična opazovalna dogodka, kodirana z oznakama 4 in 6, kar pomeni samčevo območje petje oziroma zadrževanje v domnevnem okolišu. Tudi so nekatere vrste v pogledu zanesljivosti bolj odkrivne kot druge. Tako tudi proti pričakovanju vselej ne velja pravilo, da je za pogosto vrsto lažje potrditi gnezditvev in narobe, lahko je tudi pri so-razmerno redki (ali bolje rečeno lokalno razširjeni) vrsti gnezditvev potrjena v visokem odstotku (slika 2).

c) število vrst v posameznem kvadrantu

Pri ugotavljanju uspešnosti opazovanja na osnovi števila v posameznem kvadrantu ugotovljenih vrst se lahko poslužimo edinole primerjav s tujimi izkušnjami. Medtem, ko angleško in francosko poročilo o nacionalnem atlasu navajata kot zeleno stopnjo učinkovitosti 75 % pričakovanih vrst (Sharrock 1976) oziroma 75 odkritih vrst (Yeatman 1976), je švicarski organizator poskrbel z osupljivim podatkom o povprečju, ki da pri njih znaša kar 86 vrst na kvadrant.

Slika 2: Sorazmernost potrjene gnezditve pri dveh pogostih vrstah (*M.alba*, *C.canorus*) in dveh redkih (lokalno razširjenih) vrstah (*P.ruficollis*, *P.sibilatrix*): *Motacilla alba* 58 %, *Cuculus canorus* 8 %, *Podiceps ruficollis* 66 %, *Phylloscopus sibilatrix* (brez potrjene gnezditve).

Figure 2: Relationship between the confirmed nesting of two frequent species (*M.alba*, *C.canorus*) and two rare (local) species (*P.ruficollis*, *P.sibilatrix*): *Motacilla alba* 58%, *Cuculus canorus* 8 %, *Podiceps ruficollis* 66 %, *Phylloscopus sibilatrix* (without nesting being confirmed)

število vrst v kvadrantu	Švica (1972-76)	Slovenija (1979-80)
number of species in a quadrant	Switzerland (1972-76)	Slovenia (1979-80)
101	108 23,07 %	1 0,84 %
71 - 100	271 57,90 %	17 14,41 %
41 - 70	81 17,30 %	42 35,59 %
1 - 40	8 1,70 %	57 48,30 %
	468 100 %	118 100 %

Tabela 5: Primerjava učinkovitosti glede na število v kvadrantu odkritih vrst med Švico (po petem letu) in Slovenijo (po drugem letu)

Table 5 : Comparison of observation results among nesting species recorded in a quadrant between Switzerland (after the fifth year) and Slovenia (after the second year)

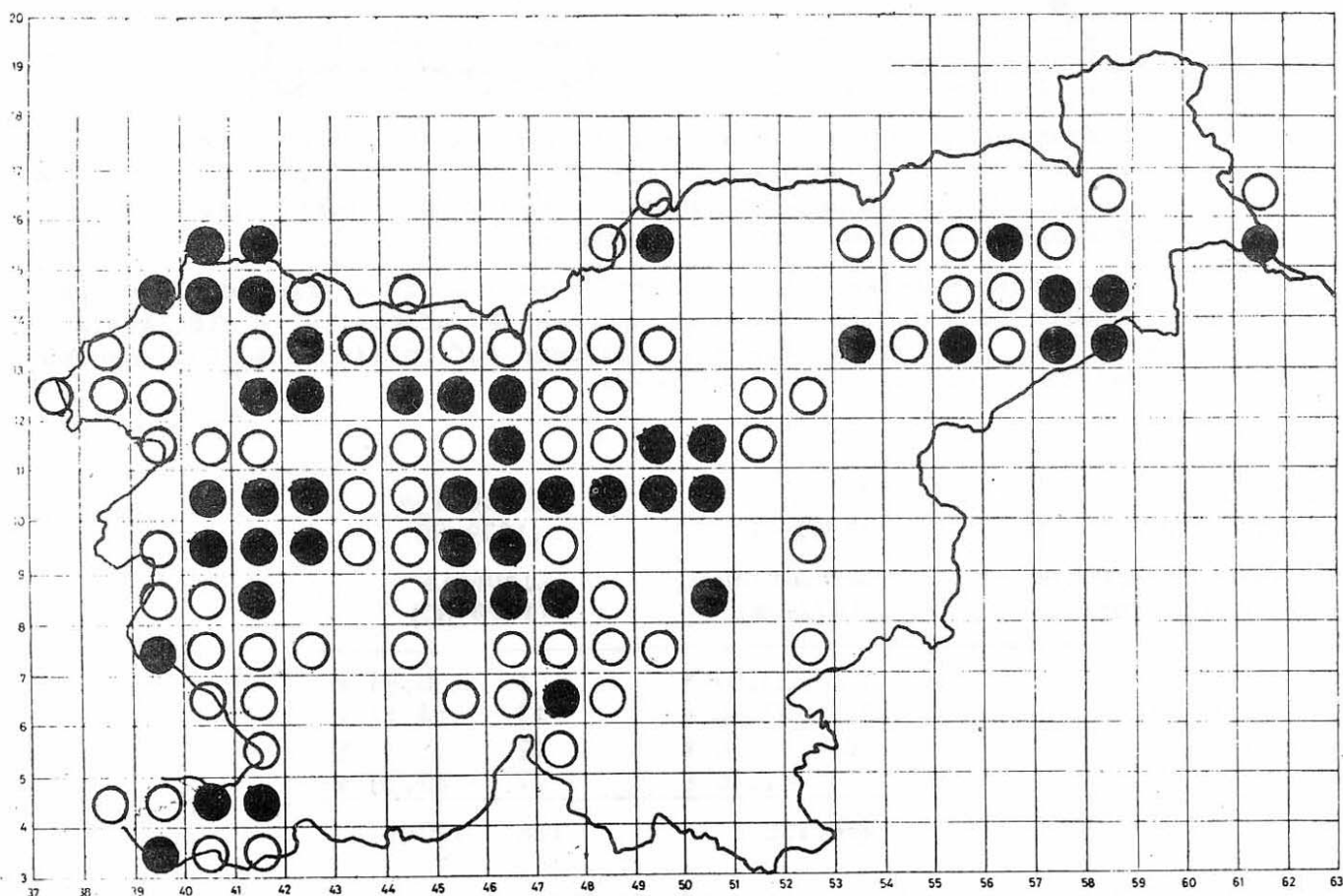
Sprejemljivejša se zdi primerjava s francoskimi rezultati po drugem letu uresničevanja njihovega in našega projekta.

Število vrst v kvadrantu	Francija (1970-71)	Slovenija (1979-80)
number of species in a quadrant	France (1970-71)	Slovenia (1979-80)
75	337 54,53 %	15 12,71 %
50 - 74	148 23,94 %	33 27,96 %
25 - 49	67 10,84 %	41 34,74 %
1 - 24	66 10,67 %	28 23,72 %
	618 100 %	118 100 %
	1100 (1970-75)	cca 250 (1979-84)

Tabela 6: Primerjava učinkovitosti glede na število v kvadrantu odkritih vrst med Francijo (po drugem letu) in Slovenijo (po drugem letu)

Table 6: Comparison of observation results among nesting species recorded in a quadrant between France (after the second year) and Slovenia (after the second year)

Če k tema dvema razmejitvama učinkovitosti dodam še svojo, upoštevajoč pri tem pomanjkanje opazovalcev (v Švici jih je bilo na začetku 150, na koncu pa 271, v Franciji več kot 500) in zgodnjo fazo realizacije projekta in postavim razmejitev pri 50 vrstah navzdol in navzgor, dobimo ugodnejšo sliko (slika 3), ki pove, da je v 70 kvadrantih ugotovljenih manj kot 50 vrst in v 48 kvadrantih več kot 50 vrst.

Slika 3: Število odkritih vrst v posameznih kvadrantih v Sloveniji v obdobju 1979-80. ● krog pomeni več kot 50 vrst, ○ krog manj kot 50 vrst v kvadrantu.

Figure 3: Number of species recorded in individual quadrants in Slovenia in the years 1979-80: ● represents more than 50 species, ○ represents less than 50 species in a quadrant

NAČRTI ZA LETO 1981

Po dolgoročnem planu dinamike raziskovanja je v prihodnjem letu na vrsti pas od 42 do vključno 46 vzporednika, ki obsega kar 64 kvadrantov. Od teh 64 kvadrantov je neraziskanih še 24, 19 pa je takih s številom vrst nižjim od 50. Če k temu podatkoma prištejem še 5 neraziskanih kvadrantov iz prejšnjega leta in iz istega pasu še 21 insuficientnih, nas čaka samo v zahodnem delu Slovenije prihodnje leto izredno obsežna naloga: približno 70 kvadrantov. Opazovanje v tem delu Slovenije naj bi prihodnje leto potekalo organizirano z željo, da ga zaključimo z vsaj 50 vrstami v vsakem kvadrantu. Opazovanje v osrednjem in vzhodnem delu Slovenije (od 47 vzporednika proti vzhodu) še vedno prepuščam iniciativi posameznih opazovalcev. Seveda pa so tudi tu možni medsebojni dogovori sodelujočih.

V kvadrantih z manj kot 50 odkritimi vrstami je potrebno povečati učinkovitost opazovanja, kar lahko dosežemo na več načinov: z izboljšanjem stopnje raziskovanosti (tako, da obiščemo vse biotope v kvadrantu, tudi ponoči), s povečanjem gnezditvene zanesljivosti (tako, da z večkratnimi obiski potrdimo verjetno gnezditve) in z odkrivanjem novih vrst v kvadrantu. Preizkušena metoda za odkrivanje novih vrst je tudi vzporedno ali križno opazovanje dveh (ali večih) opazovalcev v enem ali dveh kvadrantih v istem ali v dveh letih.

opazovalec	leto	k v a d r a n t		
		04/41	08/45	12/41
		število vrst/kvadrant		
observer	year	q u a d r a n t		
		04/41	08/45	12/41
		number of species/quadrant		
x	1979	36		
x	1980	41		
skupaj	1979-80	54		
x	1979	57		
y	1979	73		
skupaj	1979	83		
x	1979	62		
y	1980	70		
skupaj	1979-80	86		

Tabela 7: Primeri povečane učinkovitosti opazovanja

Table 7: Increase in number of species recorded

SODELAVCI ORNITOLOŠKEGA ATLASA

V obdobju 1979-80 je z opazovanjem in popisovanjem opaženih vrst ptic sodelovalo 29 sodelavcev. Zahvaljevati se jim, mislim, da je iz dveh razlogov neprimerno: najprej projekt še ni končan in nas kot smo videli čaka še veliko dela, razen tega pa želim, da postane ta projekt stvar in skrb vseh sodelujočih, se pravi vsakogar, ki v Sloveniji opazuje ptice. Z ustanovitvijo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije se je število sodelavcev povečalo. Toda prepričan sem, da je med društvenimi člani še veliko opazovalcev ptic, ki bi svoje delo radi družbeno osmislili. Ne smemo namreč pozabiti, da je organizirano opazovanje ptic znanstveno in kulturno dejanje.

sodelavec	kraj	leto sodelovanja
Alajbegović Aleš	Portorož	1979
Božič Ivo	Trbovlje	1979
Dolinšek Albert	Ig	1979, 1980
Geister Iztok	Naklo	1979, 1980
Gregori Janez	Podkoren	1979
Grof Andrej	Lendava	1979, 1980
Grošelj Peter	Sp.Idrija	1979, 1980
Hauc Petra	Slivnica	1979, 1980
Kolar Edi	Šenčur	1980
Koren Anton	Maribor	1980
Knavs Andrej	Ljubljana	1979
Lašič Alenka	Ptuj	1979
Lenarčič Alojz	Jesenice	1980
Magajna Božidar	Ljubljana	1979, 1980
Mrzelj Peter	Vrhnika	1980
Novak Zdravko	Petrovče	1980
Palancsai Breda	Murska Sobota	1980
Palancsai Janoš	Murska Sobota	1980
Perušek Miro	Ribnica	1980
Podričnik Martina	Mežica	1979
Serajnik Mišo	Boh.Bistrica	1979, 1980
Sovinc Andrej	Ljubljana	1979, 1980
Šere Dare	Ljubljana	1979, 1980
Štumberger Borut	Cirkulane	1979, 1980
Tome Davorin	Ljubljana	1979, 1980
Trilar Tomi	Kranj	1980
Verovnik Franc	Ravne	1980
Zlobko Ivan	Hrastnik	1980
Žmitek Andrej	Boh.Bistrica	1980

S posameznimi pomembnejšimi podatki so sodelovali Kocijan Ivan iz Kopra (za srebrnega galeba), Vreš Viktor z Jezerskega (za skalnega prezavčka) in Župančič O.Andrej iz Ljubljane (za veliko uharico).

POVZETEK

Uvodoma ugotavljam, da ostaja problem financiranja organizacije ornitološkega atlasa v Sloveniji slejkoprej nerešen. Kljub temu delo poteka več ali manj v skladu s predvideno dolgoročno dinamiko raziskovanja. V obdobju 1979-80 smo opazovali v 118 kvadrantih ali 47,2 % celotne opazovalne površine. V tem obdobju je 31 sodelavcev zbralo 5740 poročil o 186 vrstah.

Učinkovitost opazovanja presojam: a) po stopnji raziskanosti kvadranta, b) po stopnji gnezditvene zanesljivosti in c) po številu v kvadrantu odkritih vrst.

Ocena stopnje raziskanosti kvadranta je zdaj preveč odvisna od subjektivne presoje opazovalca. Zato predlagam merila za posamezne stopnje raziskanosti: "priložnostno": 25-40 vrst, "nepopolno": 50-70 vrst, "v celoti": nad 70-75 vrst.

Gnezditvena zanesljivost je v Sloveniji (6 % možnih, 59 % verjetnih in 55 % potrjenih gnezditcev) v primerjavi s podatki iz Švice in Francije sorazmerno slaba. Neustrezno štrukturo (preveč verjetnih gnezditcev in premalo potrjenih) gre pripisati predvsem premajhnemu številu sodelavcev. Opazovanja so opravljena preveč "tranzitno", večidel so omejena na enodnevne ekskurzije. V "domaćih" kvadrantih, kjer se opazuje stalno, je bilo odkritih neprimerno več potrjenih gnezditcev.

Tudi število v posameznem kvadrantu odkritih vrst zaostaja za številom vrst, ugotovljenim v Franciji in Švici. V 70 kvadrantih je odkritih manj kot 50 vrst in v 48 kvadrantih več kot 50 vrst. Prihodnje leto načrtujemo dokončno obdelavo zahodnega dela Slovenije, kjer naj bi v 70 še neraziskanih ali slabo raziskanih kvadrantih odkrili najmanj 50 vrst na kvadrant.

SUMMARY

In the introduction it is pointed out that the problem of financing the organisation of the ornithological atlas still remains unsolved. Nevertheless the work is being carried out more or less in accordance with the planned long-term dynamics of investigation. In the years 1979-80 118 quadrants of 47.2 % of the whole area observed were examined. In this period 31 observers collected 5740 reports on 186 species.

Observation is assessed in terms of (a) the degree of coverage of the quadrant (b) the degree of probability of nesting (c) the number of species identified in a quadrant.

The evaluation of the coverage depends at the moment too much on the subjective opinion of the observer. Therefore I would suggest the following measurement for the individual degree of coverage: "occasional": 25-40 species, "incomplete": 50-70 species, "complete" over 70-75 species.

The reliability of recording of nesting in Slovenia (6 % possible, 59 % probable and 55 % confirmed cases of nesting) is skewed relative to the data from Switzerland and France. Inadequate results (i.e. too many probable cases of nesting and too few confirmed cases of nesting) may be first of all ascribed to an insufficient number of observers. Bird watching is too "irregular", being mostly limited to one-day excursions. In "local" quadrants, in which bird-watching is regular, far more cases of nesting were confirmed.

Also the number of species discovered in a quadrant is lower than the number of species discovered in France and Switzerland. In 70 quadrants less than 50 species have been discovered, whereas in 48 quadrants more than 50 species have been discovered. Next year the final investigation of the western part of Slovenia is to be carried out, where at least 50 species per quadrant should be discovered in the 70 quadrants, which have been either completely unexamined or only partly examined.

LITERATURA

Geister, I. (1980): Ornitološki atlas gnezdk Slovenije, *Acrocephalus* 1, št.1, str. 8-12.

Scharrock, J.T.R. (1973): Rate of species-registration in Atlas work, *Bird Study* 20:88-90.

Scharrock, J.T.R. (1976): *The Atlas of Breeding Birds in Britain and Ireland*, T. and A.D. Poyser, Hertfortshire.

Schifferli, A., G eroudet, P., R. Winkler (1980): *Verbreitungsatlas der Brutv gel der Schweiz*, Schweizerische Vogelwarte Sempach.

Yeatman, L. (1976): *Atlas des oiseaux nicheurs de France*, Soci t  ornithologique de France, Paris.

Iztok Geister, 64202 Naklo 246

POROČILO O ULOVU IN OBROČKANJU PTIČEV V SRS V LETU 1978 IN V LETIH
1927-1978

REPORT ON CATCHES AND RINGING FOR SLOVENIA IN 1978 AND IN THE
PERIOD 1927-1978

Ivo Božič

UDK 598.2(497.12)

UVOD

V letu 1978 smo ujeli in obročkali 36.849 ptičev 138. različnih ptičjih vrst. Podatki ulova in obročkanja ptičev v SR Sloveniji v letu 1978 so bili zopet posredovani "Euringu", kar je še toliko bolj pomembno zdaj, ko je delo v Zagrebu po odhodu tov. Pfeiferja močno zašepalo, drugi v Jugoslaviji pa se praktično s to vrsto dejavnosti ne ukvarjajo.

ULOV IN OBROČKANJE V LETU 1978

Oglejmo si najprej rezultate posameznikov pri lovu in obročkanju ptičev v letu 1978 v SR Sloveniji:

ime obročkovalca name of ringer	naslov address	število primerkov number of specimens	število vrst number of species
1. Beloglavec Stane	Maribor	105	17
2. Beravs Anton	Ljubljana	151	20
3. Bogataj Marjan	Ljubljana	157	27
4. Bolta Franc	Ljubljana (Jarše)	353	31
5. Bolta Ivan	Ljubljana (Jarše)	221	20
6. Božič Ivo	Trbovlje	817	38
7. Bricelj Alojz	Ljubljana (Studenc)	261	18
8. Bricelj Jože	Bizovik	738	46
9. Colnar Alfonz	Ljubljana	600	33
10. Debelič Marijan	Vodice pri Lj.	626	35
11. Demšar Franc	Ljubljana	109	17
12. Dolinšek Jože	Ljubljana	1300	51
13. Dolinar Bogo	Ljubljana	522	15
14. Dovič Janez	Ljubljana (Tomačevo)	1685	52
15. Drašček Stanko	Nova Gorica	200	24
16. Dvanajščak Drago	Ljubljana	98	30
17. Geister Iztok	Naklo	491	35
18. Goljuf Oto	Trbovlje	600	23
19. Gračner Jože	Zalog	1344	45
20. Grošelj Peter	Spodnja Idrija	3905	86
21. Groznik Mirko	Šmartno pri Litiji	100	16
22. Hafner Janez	Škofja Loka	198	7
23. Hafner Anton	Kranj	703	12
24. Holešek Drago	Trbovlje	470	20
25. Hrušovar Ivan	Trbovlje	320	15
26. Iršič Bruno	Maribor	461	30
27. Jankovič Anton	Črna vas (Lj.)	229	36
28. Jankovič Marko	Črna vas (Lj.)	206	30
29. Javoršek Branko	Zalog	337	25
30. Jardas Vinko	Lahovče	120	16
31. Knavs Andrej	Ljubljana	1292	60

ime obročkvalca name of ringer	naslov address	število primerkov number of specimens	število vrst number of species
32. Kos Stane	Ljubljana	141	23
33. Kozina Jože	Jurjevica (Ribnica na Dol.)	149	66
34. Kurež Feliks	Zagorje ob Savi	404	30
35. Lenarčič Alojz	Jesenice	570	24
36. Lipar Ivan	Slovenska vas (na Dol.)	677	43
37. Lisec Anton	Zagorje ob Savi	1075	51
38. Lončarevič Zvonko	Celje	251	19
39. Magajna Božidar	Ljubljana	922	70
40. Marciuš Štefan	Zagorje ob Savi	148	21
41. Mastnak Jože	Ljubljana	680	37
42. Matulič Josip	Zalog	333	34
43. Medvešek Lado	Kranj	100	13
44. Mestinšek Borut	Ljubljana	161	20
45. Modic Tone	Ljubljana	176	25
46. Mojškerc Miro	Bizovik	720	39
47. Mučič Andrej	Ljubljana	244	15
48. Mučič Franc	Ljubljana	620	31
49. Petkovšek Dušan	Ljubljana (Jarše)	508	29
50. Podobnik Alojz	Slovenska vas (na Dol.)	515	39
51. Resman Jože	Hrastnik	100	18
52. Rejec Marjan	Ljubljana	147	14
53. Rehar Peter	Vipava	203	19
54. Roglič Franc	Zagorje ob Savi	128	26
55. Simončič Marko	Ljubljana	141	16
56. Simončič Rajko	Trbovlje	870	32
57. Slabanja Branko	Ljubljana	380	27
58. Starič Jože	Slovenska vas (na Dol.)	257	23
59. Šere Dare	Ljubljana	4779	86
60. Štricelj Polde	Brnik	443	27
61. Trontelj Andrej	Ljubljana	177	27
62. Vrenk Karel	Ljubljana	83	16
63. Štolfa Vlado	Slovenska vas	894	38
64. Vrhovec Marjan	Ljubljana	140	9
65. Zabukovec Jože	Laško	564	26
66. Zidar Anton	Jesenice	394	29
67. Zlobko Ivan	Hrastnik	215	21
68. Zupančič Miro	Ljubljana	100	20

tabela 1: prispevek posameznega sodelavca v letu 1978

table 1: contributions of individual collaborators in 1978

Uspeh naših prostovoljnih sodelavcev je izredno velik. Naša dolžnost je, da se našim sodelavcem tudi na tem mestu ponovno zahvalimo za njihovo delo, ki je že zdavnaj preseгло okvirje vsakršnega amaterizma. Tudi tokrat moramo omeniti posameznike, ki so se v letu 1978 zelo izkazali pri lovu in obročkanju ptičev ter pri zbiranju podatkov. Ti so: J.Bricelj iz Bizovika, A.Colnar iz Ljubljane, M.Debelič iz Vodice, J.Dolinšek iz Ljubljane, B.Dolinar iz Ljubljane, O.Goljuf iz Trbovelj, J.Gračner iz Zaloga, P.Grošelj iz Spodnje Idrije, A.Hafner iz Kranja, D.Holešek iz Trbovelj, B.Iršič iz Maribora, A.Knavs iz Ljubljane, A.Lenarčič iz Jesenic, I.Lipar iz Slovenske vasi, A.Lisec iz Zagorja ob Savi, B.Magajna iz Ljubljane, J.Mastnak iz Ljubljane, M.Mojškerc iz Bizovika, F.Mučič iz Ljubljane, D.Petkovšek iz Jarš, A.Podobnik iz Slovenske vasi, R.Simončič iz Trbovelj, V.Štolfa iz Slovenske vasi, P.Štricelj iz Brnika, J.Zabukovec iz Laškega, A.Zidar iz Jesenic. Veliko neimenovanih sodelavcev iz prejšnjih let je v veliko slabših pogojih delalo in naj se jim tudi tu zahvalim za veliko pionirsko delo.

Problemi in težave iz prejšnjih let pa so žal ostale. Še vedno je veliko sodelavcev v Ljubljani in okolici, medtem ko še naprej nimamo sodelavcev v Beli Krajini, Prekmurju, Posavju, ... Ravno tako še vedno ni rešen problem izdelovanja obročkov, kar naše težave samo močno povečuje ter nas ovira pri našem nadaljnem delu.

Ulov ptičev v letu 1978 in v letih 1927-1978:

vrsta species	1978	1927-78	vrsta species	1978	1927-78
1. Podiceps ruficollis	-	35	51. Asio otus	35	79
2. Podiceps nigricollis	-	1	52. Caprimulgus europaeus	-	9
3. Ardea cinerea	-	1	53. Apus apus	1	15
4. Ardea purpurea	-	1	54. Alcedo atthis	40	227
5. Ixobrychus minutus	2	6	55. Upupa epops	3	76
6. Ciconia ciconia	2	317	56. Jynx torquilla	62	400
7. Anser fabalis	-	1	57. Picus viridis	9	89
8. Anas platyrhynchos	30	2484	58. Picus canus	4	33
9. Anas querquedula	-	1	59. Dryocopus martius	-	4
10. Pernis apivorus	-	2	60. Dendrocopos major	24	260
11. Accipiter gentilis	11	26	61. Dendrocopos medius	1	10
12. Accipiter nisus	5	77	62. Dendrocopos minor	9	68
13. Buteo buteo	3	56	63. Picoides tridactylus	1	1
14. Circus cyaneus	-	2	64. Calandrella cinerea	2	2
15. Falco peregrinus	1	2	65. Galerida cristata	1	69
16. Falco vespertinus	-	1	66. Lullula arborea	8	50
17. Falco naumanni	35	928	67. Alauda arvensis	6	231
18. Falco tinnunculus	11	558	68. Hirundo rustica	2179	5759
19. Tetrao urogallus	-	1	69. Delichon urbica	581	2711
20. Perdix perdix	11	537	70. Riparia riparia	9	40
21. Coturnix coturnix	2	7	71. Oriolus oriolus	5	176
22. Phasianus colchicus	19	658	72. Corvus corax	14	16
23. Rallus aquaticus	-	6	73. Corvus corone corone	-	3
24. Crex crex	-	8	74. Corvus corone cornix	18	65
25. Porzana parva	-	2	75. Corvus frugilegus	-	15
26. Porzana pusilla	-	1	76. Corvus monedula	30	197
27. Porzana porzana	1	3	77. Pica pica	17	327
28. Gallinula chloropus	1	32	78. Nucifraga caryocatact.	4	25
29. Fulica atra	-	3	79. Garrulus glandarius	34	834
30. Vanellus vanellus	6	53	80. Pyrrhocorax graculus	-	2
31. Charadrius dubius	-	28	81. Parus major	4051	31510
32. Numenius arquata	1	6	82. Parus caeruleus	673	2985
33. Tringa ochropus	-	3	83. Parus ater	390	1175
34. Tringa glareola	-	13	84. Parus cristatus	22	108
35. Tringa hypoleucos	12	82	85. Parus palustris	355	2664
36. Gallinago gallinago	-	6	86. Parus montanus	3	18
37. Scolopax rusticola	1	5	87. Aegithalos caudatus	182	1269
38. Calidris temminckii	-	1	88. Remiz pendulinus	59	107
39. Philomachus pugnax	-	3	89. Panurus biarmicus	-	10
40. Burhinus oedicnemus	-	1	90. Sitta europaea	82	620
41. Larus ridibundus	-	1	91. Certhia familiaris	21	66
42. Chlidonias niger	-	2	92. Certhia brachydactyla	23	78
43. Columba palumbus	1	9	93. Cinclus cinclus	98	225
44. Streptopelia turtur	3	34	94. Troglodytes troglodyt.	67	372
45. Streptopelia decaocto	5	76	95. Erithacus rubecula	826	5226
46. Cuculus canorus	1	23	96. Luscinia luscinia	5	6
47. Tyto alba	-	6	97. Luscinia megarhynchos	17	182
48. Otus scops	-	8	98. Luscinia svecica	11	28
49. Athene noctua	5	45	99. Phoenicurus ochruros	50	606
50. Strix aluco	18	70	100. Phoenicurus phoenic.	67	822

vrsta species	1978 1978	1927-78 1927-78	vrsta species	1978 1978	1927-78 1927-78
101. Saxicola rubetra	46	559	142. Prunella collaris	5	7
102. Saxicola torquata	32	259	143. Anthus pratensis	37	484
103. Oenanthe oenanthe	13	117	144. Anthus trivialis	79	1274
104. Monticola saxatilis	-	5	145. Anthus cervinus	3	10
105. Turdus torquatus	14	52	146. Anthus spinoletta	10	69
106. Turdus merula	493	3935	147. Motacilla alba	124	896
107. Turdus pilaris	16	287	148. Motacilla cinerea	208	659
108. Turdus musicus	30	90	149. Motacilla flava	2	145
109. Turdus philomelos	72	450	150. Bombycilla garrulus	-	199
110. Turdus viscivorus	3	60	151. Lanius excubitor	3	105
111. Cettia cetti	22	86	152. Lanius minor	3	341
112. Locustella naevia	5	40	153. Lanius senator	9	15
113. Locustella fluviatilis	1	1	154. Lanius collurio	194	5633
114. Locustella luscinioides	2	9	155. Sturnus vulgaris	150	6663
115. A. melanopogon	4	13	156. Passer domesticus	373	3191
116. A. arundinaceus	25	132	157. P.domesticus italiae	1	12
117. A. scirpaceus	96	317	158. Paser montanus	597	5515
118. A. palustris	514	1825	159. P.domesticus x P.mon.	-	1
119. A. schoenobaenus	170	532	160. Montifringilla nivalis	-	10
120. A. paludicola	-	12	161. Coccythraustes c.	233	2802
121. Hippolais polyglotta	1	27	162. Carduelis chloris	5431	34664
122. Hippolais icterina	18	116	163. Carduelis spinus	1806	44876
123. Sylvia atricapilla	1526	6050	164. Carduelis carduelis	4018	53575
124. Sylvia nisoria	6	168	165. Acanthis cannabina	496	12290
125. Sylvia hortensis	-	2	166. Acanthis flavirostris	-	9
126. Sylvia borin	241	1476	167. Acanthis flammea	304	1939
127. Sylvia communis	239	1401	168. Serinus citrinella	1	3
128. Sylvia curruca	128	788	169. Serinus serinus	1963	22145
129. Sylvia melanocephala	-	12	170. Pyrrhula pyrrhula	393	7157
130. Cisticola juncidis	28	58	171. Carpodacus erythrinus	6	6
131. Phylloscopus trochilus	220	889	172. Loxia curvirostra	301	5093
132. P. collybita	991	5980	173. Fringilla coelebs	679	6219
133. P. bonelli	1	1	174. F.montifringilla	3117	18792
134. P. sibilatrix	31	164	175. Emberiza calandra	3	59
135. Regulus regulus	40	261	176. Emberiza citrinella	354	4397
136. Regulus ignicapillus	26	130	177. Emberiza leucocephala	-	6
137. Muscicapa striata	47	594	178. Emberiza cirrus	9	64
138. Ficedula hypoleuca	9	101	179. Emberiza hortulana	8	22
139. Ficedula albicollis	-	4	180. Emberiza cia	38	163
140. Ficedula parva	-	10	181. Emberiza schoeniclus	215	1575
141. Prunella modularis	277	1729	182. Calcarius lapponicus	-	1
			Skupaj	36856	335931

tabela 2: seznam obročkanih ptičev v letu 1978 in v letih 1927-78
table 2: list of birds ringed in 1978 and in the period 1927-78

Podatki nam kažejo, da smo bili v letu 1978 zelo uspešni pri lovu in obročkanju ptičev. Ujeli in obročkali smo preko 36.000 ptičev 138. različnih ptičjih vrst. Od ustanovitve te ustanove pa do danes smo tako ujeli in obročkali že preko 330.000 ptičev, kar 182. različnih ptičjih vrst. Večino ptičev so ujeli in obročkali naši zunanji prostovoljni delavci.

Tudi v l. 1978 smo uspeli ujeti in obročkati nekaj zanimivih vrst: kragulj, južna in navadna postovka, mali martinec, mala uharica, vodomec, vijeglavka, kmečka in mestna lastovka, krokar, plašica, dolgoprsti in kratkoprsti plezalec, obvodni kos, veliki slavec, modra taščica, svilnica, rečni kobiličar, trstni cvrčalec, navadni kobiličar itd. Vsi ti podatki so nam še večja vzpodbuda za naše nadaljnje delo.

SUMMARY

36.849 birds belonging to 138 species were ringed in Slovenia in 1978. It is a result of the enthusiastic work of 65 amateur collaborators and 3 professional workers from Ljubljana ringing centre. More than 335.000 birds belonging to 182 species were ringed during the whole period 1927-78.

Ivo Božič, 61420 Trbovlje, Leninov trg 9

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA 4: MOČVIRSKI MARTINEC *Tringa glareola*

MYSTERY PHOTOGRAPH 4: WOOD SANDPIPER *Tringa glareola*

Na posnetku iz prejšnje slikovne uganke je močvirski martinec *Tringa glareola*. Razen po oglašanju se od sorodnega in podobnega pikastega martina *Tringa ochropus* dobro razlikuje le v letu. Paziti moramo predvsem na spodnjo stran peruti, ki je pri močvirskem svetla, pri pikastem pa temna. Nasploh je pikasti martinec med letom videti kontrastejši, k čemer največ prispeva izredno poudarjena belina trtice. Morda je prav zato tudi videti krepkejši od močvirskega. Močvirski martinec po do zdaj znanih podatkih ne gnezdi pri nas, temveč precej bolj na severu. Prve vračajoče primerke lahko opazujemo že v juliju, zadnje na poti na sever pa še v maju. Domnevamo, da gre pri junijskih opazovanjih za spolno nezrele letujoče primerke.

Urednik

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA 5: 17. Katera vrsta je to?(A.Dolinšek) Rešitev prihodnjič.

MYSTERY PHOTOGRAPH 5: 17. What is this species?(A.Dolinšek) Solution in the next issue.

LOV IN OBROČKANJE KMEČKIH LASTOVK V SLOVENIJI

THE CATCHING AND RINGING OF THE SWALLOW IN SLOVENIA

Dare Šere

598.81(497.12)"Hirundo rustica"

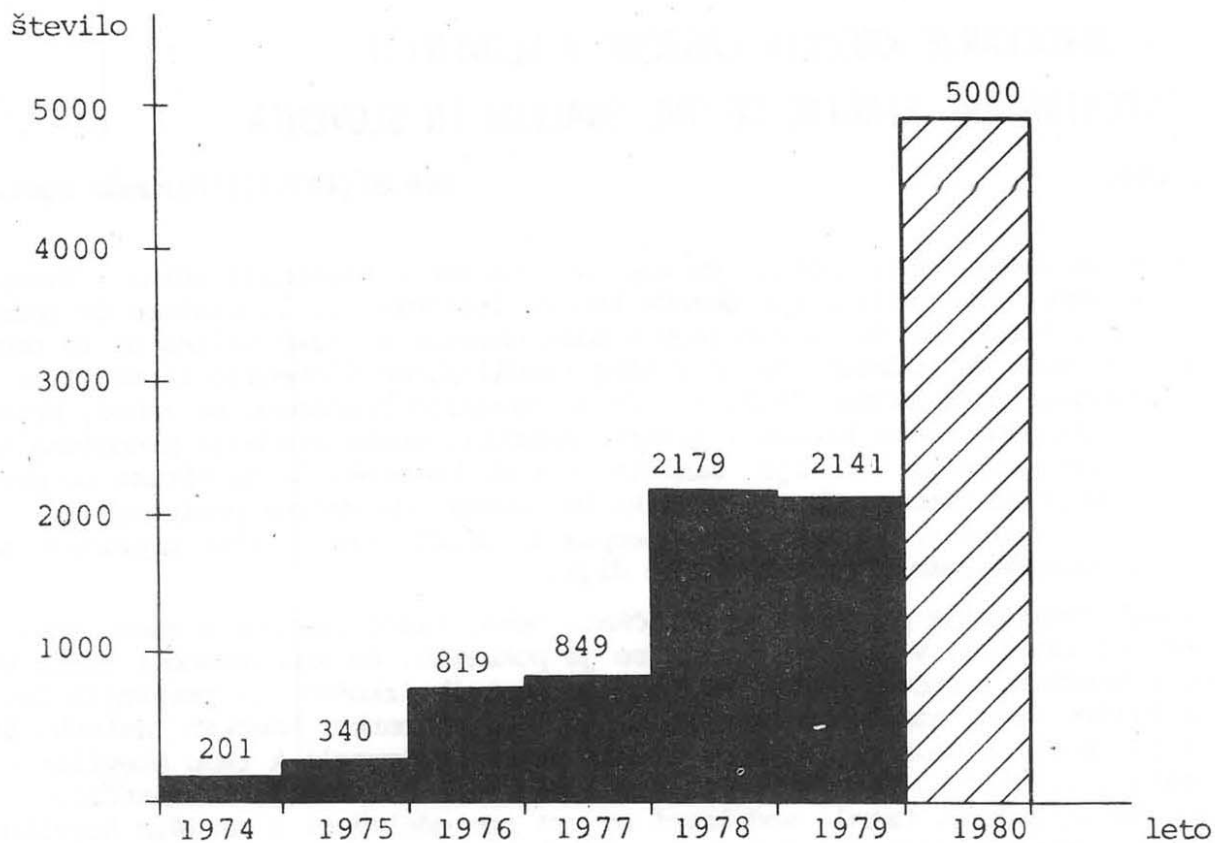
Verjetno se nisem dosti zmotil, če napišem, da smo v Sloveniji edini v Evropi, ki še ne vemo, kje prezimujejo domače kmečke lastovke. Iz literature že poznamo, da letijo v Afriko in da prezimujejo v pasu ekvatorja. Kako velika so ta prostranstva, pove že podatek, da je zračna razdalja med Slovenijo in deželami ekvatorialnega pasu najmanj 5000 km. Če to razdaljo prenesemo na zahod, pridemo skoraj do zahodne obale Kanade v severni Ameriki, enaka razdalja prenešana na vzhod pa nas pripelje v Indijo. Zanimiv je tudi podatek, da je Afrika po površini petkrat večja od Evrope. Ob tej priliki naj dodam, da večina penic *Sylvia*, trstnic *Acrocephalus*, listnic *Phylloscopus* in drugih vrst ptičev prezimuje na tem področju oziroma tako daleč ali pa še dlje.

Za doseg tega cilja pa je treba obročkati nekaj tisoč lastovk v enem letu, in to več let zapored. V letošnjem letu se je pokazalo, da smo sposobni ujeti večje število kmečkih lastovk, seveda na podlagi lastnih izkušenj iz prejšnjih let. Po približni oceni smo letos obročkali nad 5000 primerkov kmečkih lastovk. Na tem mestu bi omenil sodelavce, ki so s svojim delom pripomogli k temu številu: M.Bogataj, I.Božič, J.Dovič, I.Geister, J.Gračner, P.Grošelj, A.Lenarčič, B.Magajna in D.Šere. Ostali sodelavci so pri tem udeleženi z manjšim številom obročkanih kmečkih lastovk. Začetki obročkanja lastovk v večjem številu segajo v leto 1976, ko sva s kolegom I.Geistrom konec aprila ujela v Sečovljah 121 kmečkih lastovk, 80 mestnih lastovk in 6 breguljk. Seveda sva imela veliko sreče, saj se kasneje takšen uspeh ni ponovil. Leta 1977 sem opazil, da kmečke lastovke prenočujejo v trstju med Škofljico in Igom. Da bi lastovke zadržal v znanem prenočišču, sem preizkusil posnetek petja kmečke lastovke. Lastovke so poskušale prenočiti v bližini mrež, kar je nekaterim tudi uspelo, ker se pač vseh ne da ujeti. Obnesel se je tudi dnevni lov na posnetek, vendar ne na vsakem terenu. Podnevi mi je uspelo ujeti največ do 90 kmečkih lastovk. Mislim, da je primerjava tega načina lova in obročkanja iz gnezda odveč, ker bi bilo obročkanje mladičev preveč zamudno, da ne omenjam drugih slabosti. Poskušal sem tudi v spomladanskem času, vendar se lov na ta način ni obnesel, tako da ostane za spomladi stari način naključnega lova ob vodah, in to ob slabem vremenu.

Takoj so se pokazali prvi rezultati oziroma najdbe. V letošnjem letu smo registrirali 40 lokalnih najdb iz okolice Ljubljane, 2 najdbi iz leta 1978 in 3 najdbe iz leta 1979. Najbolj zanimive so bile najdbe izven kraja obročkanja:

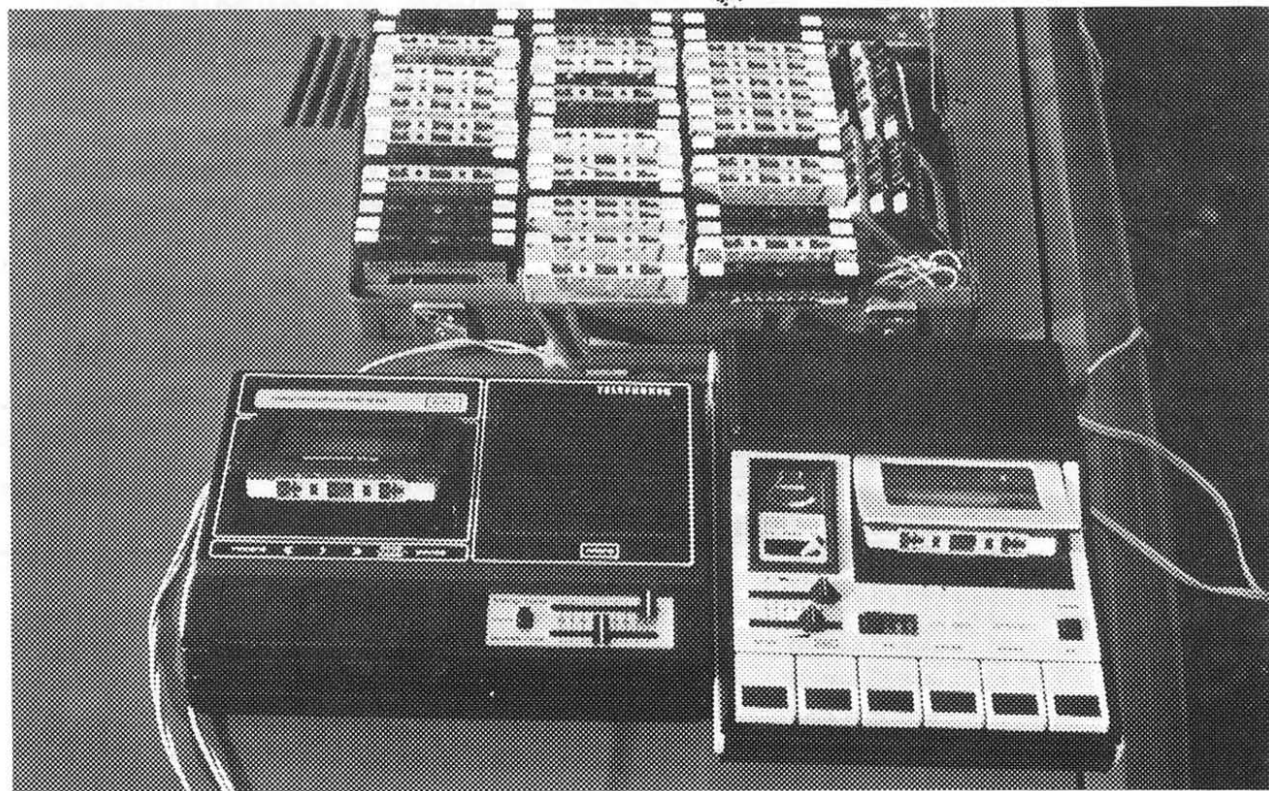
št.obročka number of ring	starost age	datum obročkanja <u>date of ringing</u> datum najdbe date of find	kraj place	obročkovalec ringer	razdalja distance
Ljubljana 77.389	juv.	22.8.1976 16.9.1976	Bobovek Jesenice	I.Geister A.Lenarčič	30 km
Ljubljana TE 462	juv.	15.8.1978 23.8.1978	Škof.-Ig Jesenice	D.Šere A.Lenarčič	65 km
Ljubljana L 1749	juv.	14.8.1980 20.8.1980	Jesenice Škof.-Ig	A.Lenarčič D.Šere	65 km
Ljubljana M 2358	juv.	5.8.1980 25.8.1980	Bohinj Stožice	B.Magajna D.Šere	60 km
Ljubljana L 3047	juv.	26.7.1980 18.8.1980	Sp.Idrija Jesenice	P.Grošelj A.Lenarčič	45 km

Tabela 1: Najdbe kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*) v Sloveniji
Table 1: Finds of the Swallow (*Hirundo rustica*) in Slovenia

Slika 1: Porazdelitev obročkanih kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*) v razdobju 1974-80

Figure 1: Distribution of swallows (*Hirundo rustica*) ringed in the period 1974-80

18. Pogled na "ptičji studio" s pomočjo katerega uspešno lovimo kmečke lastovke (*Hirundo rustica*) in ostale vrste ptičev (D.Šere)

18. View of the "bird studio" with which swallows (*Hirundo rustica*) and other species are successfully caught (D.Šere)

Iz teh podatkov je razvidno, da imajo kmečke lastovke zelo velik radij letenja, potem ko zapustijo gnezda in se zbirajo, preden odletijo na jug. Zato je že pred samo selitvijo možna najdba z večje razdalje (tudi iz druge države). Kmečke lastovke lovijo hrano za mladiče v zelo velikem krogu (do 60 km). Pri tem moram omeniti, da ne pričakujemo samo najdb pri nas obročkanih lastovk na prezimovanju ali na selitveni poti, ampak tudi najdbe lastovk obročkanih v deželah severno od nas. V pričakovanju take najdbe sem 10.9.1980 v Stožicah ob Savi ujel med kmečkimi lastovkami tudi breguljko *Riparia riparia* z obročkom iz Češke.

Pri tem je treba podati nekaj bistvenih ugotovitev:

- da takšnega števila obročkanih lastovk (glej sliko 1) ne bi dosegli, če ne bi lovili na posnetek petja kmečke lastovke,
 - da ni potrebno loviti lastovk samo v trstju, ampak tudi v vrbovju, še posebno, če se čez dan tam zadržujejo,
 - da se lastovke lahko uspešno lovijo tudi podnevi,
 - da bi se dalo število obročkanih lastovk povečati,
 - s povečanim številom obročkanih kmečkih lastovk se je verjetnost najdbe zelo povečala,
 - da se zraven ujamejo tudi druge zanimive vrste,
 - da nas prve kmečke lastovke zapustijo v začetku septembra.
- Pri bolj natančnem opazovanju sem ugotovil, da so nas letos zapustile kmečke lastovke v dveh glavnih etapah. Prva je odšla 9.9.1980 in druga 20.9.1980. Po tem datumu so sicer lastovke še bile, vendar sklepam, da niso bile več iz naših krajev. Zadnje kmečke lastovke sem letos opazil v Stožicah ob Savi 27.10.1980 (8 primerkov).
- da je število kmečkih lastovk od drugod odvisno od vremena,
 - da nismo uspeli pojasniti slabega ulova v letu 1979, ko smo v nekaterih obdobjih ujeli samo nekaj kmečkih lastovk.

Za konec še 2 primera najbolj uspelega načina lova. Dne 20.8.1980 smo trije sodelavci na Barju uspeli v enem večeru ujeti in obročkati 530 kmečkih lastovk. Zanimiv je podatek, da je prenočevalo zraven mrež še najmanj 3.000 lastovk, katerih pa nismo poskušali ujeti, ker nismo imeli dovolj obročkov. Po drugi strani pa smo teh 530 obročkali in dokumentirali vsi trije do 23. ure ponoči. Druga dva sodelavca pa sta v Sečovljah 30.8.1980 ujela in obročkala v eni noči 480 lastovk. Ker sta pri tem tudi merila dolžino repa, sta se zamudila do 2. ure zjutraj.

Oglejmo si še število obročkanih kmečkih lastovk od leta 1974 dalje. Najbolj zgovoren je podatek, da smo obročkali od leta 1927 do 1973 samo 1311 kmečkih lastovk. (Slika 1)

Ob tej priliki bi želel, da bi vsi sodelavci, ki so sodelovali pri tej akciji, sodelovali še naprej, ne glede na rezultate, in da bi do začetka nove sezone rešili problem pomanjkanja obročkov, ki zavirajo naše delo v širšem obsegu.

SUMMARY

Slovenia is one of the few countries in Europe for which the African winter home of the swallow ringed in Slovenia has not been found yet. To increase the possibility of finding this location, the catch of swallows has been intensified in recent years. This year over 5000 birds were thus ringed. Two record cases of night ringing with about 500 swallows ringed in one night are also mentioned.

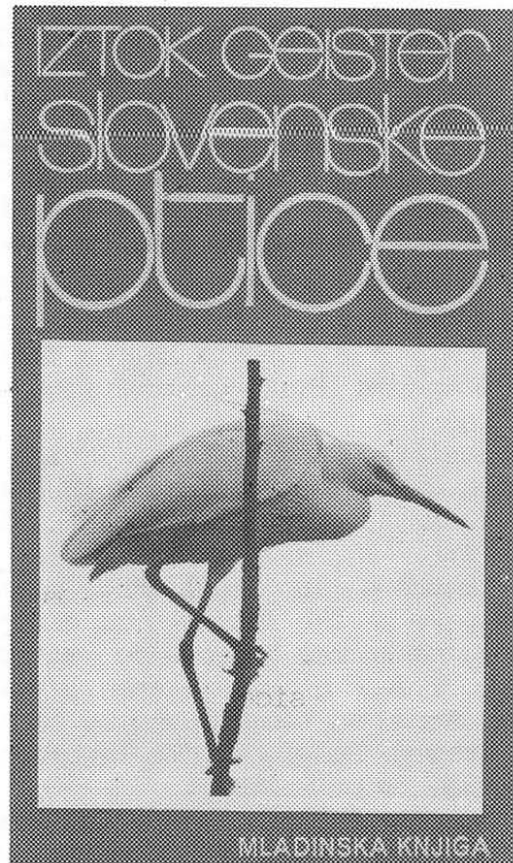
NOVE KNJIGE
NEW BOOKS

Geister, I. (1980): SLOVENSKE PTICE
(BIRDS OF SLOVENIA), Ljubljana,
Mladinska knjiga. 472 strani, veliko
risb, kart, grafikonov, črnobelih slik
in barvnih diapozitivov. Cena 580 din
(Svet knjige - 458)

Že več kot pol leta je minilo, odkar je pri Mladinski knjigi v Ljubljani, v seriji njenih poznanih priročnikov s področja naravoslovja, izšla tudi knjiga Slovenske ptice, avtorja Iztoka Geistra. Časovna odmaknjenost tega dogodka že grozi, da bo knjiga v poplavi ostalega tiska kmalu tonila v pozabo, saj do danes še nihče ni nanjo opozoril, še manj pa pokazal na njeno vrednost s strokovnega ornitološkega štališča in na izjemnost njenega kulturnega poslanstva. Naj bo zato ta zapis vzpodbuda v tej smeri.

Izid priročnika Slovenske ptice predstavlja predvsem veliko kulturno dejanje, saj smo Slovenci z njim dobili prvokrat celosten vpogled v področje ene izmed naravoslovnih disciplin - v ornitologijo, ki je bila pri nas vkljub visoko razviti znanstveni misli in duhovni kulturi še do današnjega dne krivično in skoraj v celoti zapostavljena. S tem v zvezi mislim predvsem na prvi in uvodni del priročnika (okoli 230 strani), ki bi lahko ločeno povsem upravičeno izšel kot samostojna znanstvena publikacija ali kot kvaliteten visokošolski učbenik, saj s svojo vsebino sega daleč preko meja običajnih priročnikov.

Ko se s ponosom oziramo na jubilejnih šest desetletij slovenske Univerze in razvoja naše samostojne znanstvene ustvarjalnosti in kulture, pa lahko ob tem z nekoliko grenkobe ugotovimo, da vsa področja naše znanosti le niso enakovredno napredovala in nas je v eno izmed zapostavljenih in skoraj docela nepoznanih, v ornitologijo, moral popeljati celo "amater" s knjigo Slovenske ptice, ki je pred nami.

Šele sedaj lahko zares spoznamo, kako se je pri drugih kulturnih narodih ornitologija že zdavnaj uvrstila med enakovredne znanstvene discipline, ko nam tudi ona s svojimi spoznanji iz življenja in vedenja ptic omogoča globlje prodreti v zakonitosti narave, s tem pa bolj razumeti in olajšati predvsem naše človeško bivanje.

Uvodni del priročnika je edinstven tudi v evropskem merilu, saj takega celotnega prikaza ornitologije do sedaj nima še noben narod, to sicer predvsem zaradi tega, ker ga drugje tudi ne potrebujejo v tem smislu, saj se je ornitologija v svetu razvijala kot vsaka druga znanost in je zato polno prisotna v duhovni zavesti in kulturi teh narodov. Prav to pa kaže na enkratno vrednost dela Slovenske ptice, ko se šele sedaj začnemo zavedati, koliko smo Slovenci na tem področju zamudili in kako nam bije že dvanajsta ura in kliče, da ta madež našega znanstvenega in kulturnega razvoja čimprej izbrišemo.

Avtor priročnika Slovenske ptice, kakor izvemo iz spremne besede, prvotno niti sam ni nameraval napisati tako obširnega in temeljitega znanstvenega

dela s področja ornitologije, saj je predvsem želel osmisliti dosedanje, največkrat priložnostno opazovanje ljubiteljev ptic in jih usmeriti k načrtnemu zbiranju podatkov za nadaljno znanstveno obdelavo. Tako je namreč stanje skoraj pri vseh drugih narodih, ko prav pri tej znanstveni disciplini ogromno potrebnega terenskega dela opravijo večinoma številni amaterski opazovalci ptic.

Zlasti pri zbiranju podatkov o gnezditveni razširjenosti posameznih vrst ptic - popularno rečeno Ornitološki atlas Slovenije, ki kot del velikega znanstvenega projekta že več let poteka v evropskem merilu in smo se vanj vključili tudi Slovenci, predvsem po zaslugi avtorja priročnika samega, se je še posebno pokazala potreba, kako pridobiti številne sodelavce širom Slovenije, še bolj pa, kako zagotoviti ustrezno znanstveno zanesljivost njihovih podatkov.

Predvsem to dvojje je povzročilo, da se je avtor odločil za celoten prikaz ornitologije, od razlage najpreprostejših sestavin opazovanja v naravi, do sodobne računalniške obdelave zbranih podatkov. Zaradi ogromnega gradiva in da priročnik ne bi izgubil s pretirano širino na svoji uporabnosti, se je avtor odločil, da poda celotno snov v obliki praktičnega pregleda posameznih področij ornitologije kot znanosti, opustiti pa je moral natančno in vsestransko razlago posameznih poglavij in strokovnih pojmov. To vrednost celotnega dela v ničemer ne zmanjšuje, saj nas odprto področje ornitologije kar vabi k nadaljnji poglobitvi, morda celo življenjski usmeritvi.

Nekatera poglavja so zaradi takega pregleda ornitologije morda tudi težje razumljiva, še posebej zato, ker se srečamo z mnogimi novimi, zlasti tujimi izrazi, katere pa bo treba v prihodnje čimprej ustrezno slovensko nadomestiti, ali pa, kolikor to ne bo povsod mogoče, poskrbeti za njihovo znanstveno in jezikovno priznanje.

Podobno je avtor tvegala, ko je ob koncu knjige navedel slovenska imena ptic vseh evropskih vrst (kodifikacija po EURINGU) in je moral številne ptice prvič slovensko

poimenovati. Težav ob tem in vprašanja ustreznosti njegovega izbranega imena se je sam dobro zavedal, saj nimamo izdelanih niti kriterijev, še manj pa primernega družbenega organa, ki bi koordiniral in usmerjal tako strokovna in lingvistična vprašanja.

Upajmo pa, da bo pričakovana polemika ob na novo vpeljanih znanstvenih izrazih in še posebej ob številnih novih slovenskih imenih ptic razčistila marsikatero težavo in nejasnost ter utrdila slovensko ornitološko izrazoslovje.

Ob vsem tem pa se moramo zavedati, da bo prehod iz dosedanjega pretežno prirodopisnega znanja o pticah na sodobno zbiranje in vrednotenje ter razlago znanstvenih podatkov do neke mere tudi nujno zelo boleč in obenem prevelik za logaj, da bi se lahko Slovenci kar čez noč iz ljubiteljske ravni opazovanja in predvsem šolskega obravnavanja ptic in njihovega življenja lahko prelevili v vrhunske znanstvenike in dosegli sodobno evropsko raven ornitologije.

Prav v tem je velika moč knjige Slovenske ptice in njeno izjemno kulturno poslanstvo, zato iskrene čestitke avtorju za pogumno in pionirsko dejanje, ko je sam in brez kakršne koli moralne ali strokovne opore, a zaradi notranje potrebe in gotovosti o upravičenosti svojega ravnanja, zaoral novo brazdo v še nepopisan list dela našega znanstvenega in kulturnega ustvarjanja. Hvala tudi založnici Mladinski knjigi iz Ljubljane, ki je tvegala založniško dejanje za do sedaj malo poznano področje znanosti, pa se je zato z izdajo priročnika Slovenske ptice za vedno vpisala v zgodovino slovenske ornitologije.

Končno naj bi ta zapis vzpodbudil vse tiste dejavnike v naši družbi, ki odločajo o prihodnji programski in vsebinski zasnovi razvoja znanosti in kulture, da bo tudi ornitologija kot del naravoslovnih znanosti enakovredno uvrščena v učne in raziskovalne programe naših ustanov.

Da pa je sedanje stanje na tem področju slovenske znanstvene usmeritve in omike res docela akutno, zgovorno pripovedujeta že naslednja dva podatka:

Raziskovalni skupnosti Slovenije - naši najvišji znanstveno raziskovalni ustanovi - se ni zdelo vredno v

letošnji program raziskovalnega dela vključiti prijavljeno večletno raziskovalno nalogo Ornitološki atlas Slovenije (kot dela mednarodnega znanstvenega projekta - Ornitološki atlas Evrope in katerega so številni narodi že zaključili) in je priložnost za to enkratno znanstveno in kulturno dejanje slovenskega naroda enostavno črtala iz svojega programa.

In drugič, ker še dodatno utemeljuje prvo ugotovitev, je dejstvo, da do danes še nihče od strokovno poklicanih ni spregovoril o izdaji priročnika Slovenske ptice. Ali morda - sprašujem s strahom - tistega, ki bi o tem znanstvenem in kulturnem dogodku moral primerno spregovoriti, v našem prostoru sploh ni?

*Božidar Magajna, 61000 Ljubljana,
Langusova 10*

ŽERJAVI NA KRIŠKEM POLJU CRANES ON THE FIELD OF KRIŽE

Letos sredi meseca marca sem opazoval štiri žerjave, ki so se zadrževali na Kriškem polju skoraj 14 dni (to je večja poljska površina med Zg. Dupljem in Tržičem). Nekaj dni smo opazovali štiri žerjave, nato še dva in nazadnje samo še enega, ki se je zadrževal sam še skoraj teden dni.

Žerjavi so se mirno pasli in si iskali hrano po njivah, ki takrat še niso bile preorane. Skušal sem ugotoviti kakšno hrano pobirajo, a mi to ni uspelo. Čim sem se jim preveč približal so se preleteli za 200 do 300 korakov in spet sedli. Tudi sem skušal ugotoviti kam hodijo spat. Zelo verjetno so prenočevali kar na polju, čeprav je bilo popolnoma golo brez vsakršnega kritja. Žerjavi so po vsej verjetnosti na dolgi poti opešali in nekaj dni počivali na Kriškem polju in nato nadaljevali svojo pot.

Rajko Marenčič, 64294 Križe 24

19. Žerjav (*Grus grus*) na Kriškem polju (R.Marenčič)

19. Crane (*Grus grus*) on the field of Križe

LETNA SKUPŠČINA 1980 SEKCIJE ZA ORNITOLOGIJO PRI PRIRODOSLOVNEM
DRUŠTVU KOROŠKE (AVSTRIJA) - KOROŠKE POSTAJE ZA VARSTVO PTIC

1980 ANNUAL ASSEMBLY OF THE SECTION FOR ORNITHOLOGY OF THE NATURE
SCIENCE ASSOCIATION OF CARINTHIA (AUSTRIA) - CARINTHIAN BRANCH
FOR THE PROTECTION OF BIRDS

22. novembra 1980 je bila v deželnem muzeju v Celovcu letna skupščina koroških ornitologov. Delegacija našega društva, ki se je odzvala vabilu, je bila nadvse prisrčno sprejeta. Ob tej priložnosti smo v neformalnem pogovoru ugotovili obojestransko potrebo po močnejših in trajnejših stikih, ki jih poleg dobrih sosedskih odnosov zahteva tudi narava dela, pri čemer smo imeli v mislih predvsem zaznavanje ptic onstran in tostran Karavank in pa kartiranje v skupnih obmejnih kvadrantih v okviru ornitološkega atlasa.

Program skupščine je bil premišljeno sestavljen in privlačen za najširši krog sodelavcev. Aktualno-znanstveno predavanje dr. Hansa Freya z Dunaja z naslovom Ujede - njihova funkcija in vpliv na nizko divjad je bilo polemično zastavljeno in je vzbudilo med navzočimi živahen odmev. Najpomembnejša ugotovitev te znanstvene raziskave je, da naravno selekcijo med nizko divjadjo opravljajo le živali (med njimi ujede), ne pa tudi lovci. Potrdilo za takšno tezo vidi dr. Frey v dejstvu, da je med analiziranim plenom ujed našel zelo visok odstotek živali s poškodovanim skeletom (npr. zaraščene frakture), medtem ko med lovskim plenom takšnih poškodb ni bilo. Na osnovi analize se sedaj ponuja nedvoumen sklep, da ujede plenijo predvsem poškodovano (in bolno) divjad, lovci pa predvsem zdravo.

V nadaljevanju skupščine je predsednik sekcije Wilhelm Wruss poročal o dejavnosti sekcije. Njihova ornitološka postaja obročka na leto približno 5000 primerkov, pohvalijo pa se lahko tudi z nekaterimi zelo zanimivimi najdbami. Ena njihovih najpomembnejših nalog pa je zaščita močvirskih biotopov. Brez velikih besed in dolgotrajnega formalnega postopka prostovoljno zberejo denar in odkupijo zemljišče ter ga primerno zavarujejo. Poročilo so spremljali barvni diapozitivi redkih selikv in ogroženih gnezdivk na Koroškem (kot je npr. severni dular *Eudromias morinellus*).

Na koncu smo si ogledali še dva filma: o planinskem orlu in velikem petelinu. Zlasti prvi, amaterski film o dogajanju na gnezdu planinskega orla, je bil enkratno doživetje. Film je prikazoval kompetitivno (konkurenčno) razmerje dveh orlovih mladičev, ki se je končalo s smrtjo mladiča, ki je v razvoju zaostal. Tako je bila znova, tokrat pred našimi očmi, potrjena teza, da narava s tem, ko dovoljuje pri orlu dva jajca, dovoljuje to z jasnim selektivnim namenom, da se ohrani pri življenju sposobnejši.

Letna skupščina koroških ornitologov je izvenela kot prireditve, ki jo člani in prijatelji društva vsako leto z veseljem pričakujejo, saj predstavlja s svojim programom dragocen kulturni dogodek.

VSEBINA

CONTENTS

ornitološki atlas gnezdilk slovenije 1979-80 in analiza učinkovitosti opazovanja	65	ornithological atlas of birds nesting in slovenia 1979-80 and an analysis of the effectiveness of observation
poročilo o ulovu in obročkanju ptičev v SRS v letu 1978 in v letih 1927-1978	74	report on catches and ringing for slovenia in 1978 and in the period 1927-1978
skrivnostna fotografija 4: močvirski martinec	78	mystery photograph 4: wood sandpiper
skrivnostna fotografija 5	78	mystery photograph 5
lov in obročkanje kmečkih lastovk v sloveniji	79	the catching and ringing of the swallow in slovenia
nove knjige	82	new books
žerjavi na kriškem polju	84	cranes on the field of križe
letna skupščina 1980 sekcije za ornitologijo pri prirodoslovnem društvu koroške (avstrija) - koroške postaje za varstvo ptic		1980 annual assembly of the section for ornithology of the nature science association of carinthia (austria) - carinthian branch for the protection of birds